

TOSHKENTDAGI ISLOM SIVILIZATSIYA MARKAZI TARIXI

Qodirov Shoxrux Orifjonovich

Toshkent viloyati Bo'stonliq tumani 1-sonli texnikumi

Umumta'lim kafedrasida Tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Toshkent shahrida barpo etilgan O'zbekiston Islom sivilizatsiyasi markazi ning tashkil topish tarixi, maqsad va vazifalari, ilmiy-ma'rifiy faoliyati hamda mamlakat madaniy hayotidagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, markazning islom madaniy merosini asrash, buyuk allomalar ilmiy merosini tadqiq qilish, yosh avlodni ma'naviy tarbiyalash va xalqaro ilmiy hamkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Islom sivilizatsiyasi, Toshkent, ma'naviy meros, ilmiy-ma'rifiy markaz, qo'lyozmalar, allomalar merosi, diniy bag'rikenglik, ziyorat turizmi, Hazrati Imom majmuasi, islom madaniyati.

Bugungi globallashuv davrida milliy va diniy merosni asrab-avaylash, uni kelajak avlodga yetkazish har bir xalqning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boy tarixiy va madaniy merosga ega bo'lgan O'zbekiston uchun bu masala alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston hududi qadimdan ilm-fan, madaniyat va ma'rifat markazi sifatida tanilgan. Bu zamindan Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Bahouddin Naqshband, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Mirzo Ulug'bek kabi buyuk allomalar yetishib chiqqan. Ularning ilmiy va ma'naviy merosi nafaqat Sharq, balki jahon sivilizatsiyasi rivojiga ulkan hissa qo'shgan. Ana shunday boy tarixiy merosni o'rganish, targ'ib qilish va dunyo jamoatchiligiga yetkazish maqsadida Toshkent shahrida Islom sivilizatsiya markazi tashkil etildi.

O'zbekiston Islom sivilizatsiyasi markazi bugungi kunda mamlakatdagi eng yirik ilmiy-ma'rifiy maskanlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu markazning tashkil etilishi O'zbekistonning diniy bag'rikenglik, ma'rifat va ilm-fan taraqqiyotiga qaratilgan siyosatining amaliy ifodasidir. Markaz nafaqat tarixiy eksponatlarni yig'uvchi muassasa, balki ilmiy tadqiqotlar olib boruvchi, yoshlarni ma'naviy tarbiyalovchi va xalqaro ilmiy hamkorlikni rivojlantiruvchi markaz vazifasini ham bajaradi.

Islom sivilizatsiya markazini tashkil etish g'oyasi O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan. Prezidentimiz tomonidan mamlakatda diniy-ma'rifiy sohani rivojlantirish, islom dinining asl insonparvarlik mohiyatini dunyoga ko'rsatish masalasiga katta e'tibor qaratildi. Ayniqsa, ekstremizm va jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish tamoyili davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Shu maqsadda 2017-yilda Toshkent shahrida Islom sivilizatsiya markazini

barpo etish to‘g‘risida qaror qabul qilindi [1].

Markazning tashkil etilishida asosiy maqsad O‘zbekiston hududida shakllangan boy islomiy madaniyatni chuqur tadqiq qilish va uni xalqaro miqyosda targ‘ib etishdan iborat edi. Chunki Markaziy Osiyo hududi asrlar davomida islom ilm-fanining muhim markazlaridan biri bo‘lib kelgan. Bu yerda hadis ilmi, tafsir, fiqh, tasavvuf, astronomiya, matematika, tibbiyot kabi ko‘plab fanlar rivojlangan. Shu sababli yangi markaz ana shu ilmiy an‘analarni tiklash va davom ettirishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ydi.

Markazning qurilishi Toshkent shahrining Hazrati Imom majmuasi hududida amalga oshirildi. Hazrati Imom majmuasi qadimiy va muqaddas maskanlardan biri bo‘lib, u yerda ko‘plab tarixiy obidalar joylashgan. Jumladan, Baroqxon madrasasi, Muiy Muborak madrasasi, Tilla Shayx masjidi va boshqa me‘moriy yodgorliklar ushbu hududning tarixiy qimmatini yanada oshiradi. Islom sivilizatsiya markazining aynan shu hududda qurilishi uning tarixiy va ma‘naviy ahamiyatini yanada mustahkamladi. Markaz binosi zamonaviy va milliy me‘morchilik an‘analari uyg‘unligida barpo etilgan. Binoning tashqi ko‘rinishida sharqona naqshlar, gumbazlar va milliy bezak elementlari qo‘llangan bo‘lib, ular o‘zbek me‘morchiligining boy an‘analarini aks ettiradi. Ichki qism esa zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan. Bu yerda elektron kutubxonalar, interaktiv ekspozitsiyalar, ilmiy laboratoriyalar va konferensiya zallari mavjud. Markazning umumiy maydoni juda katta bo‘lib, unda minglab eksponatlar saqlanishi uchun barcha sharoit yaratilgan.

Islom sivilizatsiya markazining asosiy yo‘nalishlaridan biri ilmiy tadqiqot faoliyati hisoblanadi. Markazda tarix, islomshunoslik, manbashunoslik va sharqshunoslik yo‘nalishlarida ilmiy izlanishlar olib boriladi. Qadimiy qo‘lyozmalar, tarixiy hujjatlar va nodir asarlar o‘rganilib, ularning ilmiy tavsifi yaratilmoqda. Ayniqsa, O‘zbekiston hududida yashab ijod qilgan buyuk allomalarning ilmiy merosini tadqiq etish markaz faoliyatining ustuvor yo‘nalishidir. Markaz tarkibida boy kutubxona tashkil etilgan bo‘lib, unda minglab qo‘lyozma va bosma asarlar saqlanadi. Bu yerga dunyoning turli mamlakatlaridan tarixiy manbalar olib kelinmoqda. Qo‘lyozmalar orasida Qur‘on nusxalari, hadis to‘plamlari, fiqh va tafsir kitoblari, astronomik jadval va ilmiy risolalar mavjud. Ayniqsa, Usmon Mushafi bilan bog‘liq tarixiy ma‘lumotlar markazning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir.

Bundan tashqari, markaz xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda ham muhim o‘rin tutadi. Bugungi kunda ko‘plab xorijiy ilmiy markazlar va universitetlar bilan hamkorlik aloqalari yo‘lga qo‘yilgan. Xalqaro konferensiyalar, ilmiy forumlar va ko‘rgazmalar tashkil etilib, ularda dunyoning turli mamlakatlaridan olimlar ishtirok etmoqda. Bu tadbirlar O‘zbekistonning ilmiy va madaniy salohiyatini dunyoga namoyish etishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Islom sivilizatsiya markazi faoliyatining yana bir muhim jihati — turizmni rivojlantirishga qo‘shayotgan

hissasidir. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda ziyorat turizmi jadal rivojlanmoqda. Xorijiy sayyohlar va tadqiqotchilar Toshkentga tashrif buyurib, markaz faoliyati bilan yaqindan tanishmoqda. Bu esa mamlakatning xalqaro nufuzini oshirish va iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatmoqda [2].

Buyuk muhaddis Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Bahouddin Naqshband, Abu Ali ibn Sino va Abu Rayhon Beruniy kabi allomalarning hayoti va ijodiga bag‘ishlangan bo‘limlar markazning eng qiziqarli qismlaridan hisoblanadi. Bu ekspozitsiyalar orqali tashrif buyuruvchilar allomalarimizning ilmiy merosi bilan yaqindan tanishish imkoniga ega bo‘ladilar. Markaz faoliyatida zamonaviy axborot texnologiyalaridan ham keng foydalanilmoqda. Virtual ekspozitsiyalar, elektron kataloglar va raqamli arxivlar tashkil etilgan. Bu esa dunyoning turli mamlakatlaridagi tadqiqotchilarga markaz materiallaridan masofadan turib foydalanish imkonini beradi. Ayniqsa, qo‘lyozmalarni raqamlashtirish ishlari tarixiy merosni saqlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O‘zbekiston Islom sivilizatsiya markazi nafaqat diniy, balki ilmiy-ma‘rifiy maskan sifatida ham katta ahamiyatga ega. U yerda o‘tkazilayotgan tadbirlar va ilmiy loyihalar orqali islom dinining asl insonparvarlik mohiyati targ‘ib qilinmoqda. Markaz faoliyati diniy bag‘rikenglik, millatlararo totuvlik va ma‘rifat g‘oyalarini mustahkamlashga xizmat qilmoqda [4].

Xulosa qilib aytganda, Toshkentdagi Islom sivilizatsiya markazi O‘zbekiston tarixida muhim o‘rin tutuvchi ma‘naviy-ma‘rifiy maskandir. Uning tashkil etilishi milliy va diniy merosni asrash, buyuk ajdodlarimizning ilmiy merosini o‘rganish va uni dunyoga targ‘ib qilish yo‘lidagi muhim qadamlardan biridir. Markaz bugungi kunda ilm-fan, ma‘rifat va madaniyat rivojiga xizmat qilayotgan yirik ilmiy markaz sifatida faoliyat yuritmoqda. Kelajakda ushbu markazning faoliyati yanada kengayib, O‘zbekistonning xalqaro ilmiy va madaniy nufuzini oshirishda muhim rol o‘ynashi shubhasizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat‘iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017. – 592 b.
2. Alimuhamedov R. O‘zbekistonning islom sivilizatsiyasidagi o‘rni. – Toshkent: Fan, 2020. – 256 b.
3. Muminov A.K. Markaziy Osiyoda islom madaniyati tarixi. – Toshkent: Sharq, 2019. – 318 b.
4. Hasanov B. O‘zbekistonda diniy-ma‘rifiy islohotlar. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2022. – 224 b.